

Д. В. Степовик

Лаврська ікономалярська майстерня

ЛАВРСЬКА ІКОНОМАЛЯРСЬКА МАЙСТЕРНЯ – мистецька школа сакральної (релігійної, християнської) тематики, що діяла в Києво-Печерській лаврі та обслуговувала потреби Церкви в різних галузях творчості. Засн. 1084 лавр. ченцем Алімпієм, який пройшов вишкіл у грец. майстрів, що приїздили до Києва у зв'язку з будівництвом гол. храму Печер. монастиря – Успен. собору. Л. і. м. майже безперервно діє понад 900 р., навчаючи здібних до мистецтва ченців і світських осіб у ділянках ікономалярства, монум. (настін.) розпису, рисунка, книжк. мініатюри, станк. гравюри (естампа), ілюстратив. книжк. гравюри та декор. мистецтва. Від 17 ст. Л. і. м. готувала також майстрів і виконувала замовлення на твори світської тематики: портрети, пейзажі, картини на істор., історико-церковні і побут. теми, натюрморти, анімалістика (зображення птахів, тварин). Л. і. м. відрізняється від аналог. монастир. малярень низки православ. країн високим стандартом мист. якості її творів. За ґрунтовністю навч. рисунка, композиції, колориту, простор. співвідношень Л. і. м. у певні періоди своєї історії перебувала на рівні худож. академії. Так, за текстом новели «Житіє преподобного отця нашого Алімпія Іконописця» у «Києво-Печерському патерику» (поч. 13 ст.), уже засн. Л. і. м. зажив великої слави за намальов. ним чудотворні ікони (напр., «Знамення» з Антонієм і Феодосієм Печерськими, «Велика панаягія»), монум. розписи у збудованому Успен. соборі лаври. Малярство Алімпія було прекрасним, тому люди вважали, що йому допомагали малювати небесні ангели. Подіб. майстерності досягали і його учні та наступні покоління майстрів. Широкий був діапазон видів і жанрів образотвор. мистецтва, в яких працювали вихованці Л. і. м.: не лише виготовлення ікон (це було для них головним), а й розмальовування рукопис. книг ілюстраціями-мініатюрами (численні кольор. мініатюри до рукопис. «Київського псалтиря», 1397), стінописи, рельєфна скульптура (різьблені з каменю ікони), мозаїка (побл. Успен. собору археологи виявили залишки Л. і. м. з виготовлення смальти для мозаїч. робіт). Кращі твори, близькі за стилем до візант. мистецтва, майстри виготовляли за доби розквіту Л. і. м. у князів. період (11 – серед. 13 ст.). У наступні століття діяльність Л. і. м. дещо звужено: занепало монум. малярство, але створення високомист. ікон та книжк. мініатюр для рукописів продовжувало розвиватися – з вираз. тенденціями поступового відходу від візант. стилю, використанням нової іконографії та стилістики укр. мистецтва і худож. традицій країн Зх. Європи. У 16 ст. Л. і. м. остаточно відійшла від виготовлення ікон та

книжк. мініатюр у візант. стилі, а із запровадженням друк. книг провідну роль у Л. і. м. почали відігравати гравери (спочатку на дереві, від 1680-х рр. – на металі: в різцевій гравюрі, офорті). Осн. мист. продукцією залишилася ікона. Гравюра стала джерелом іконографії та стилістики для ікономалярів Л. і. м. Ключовою постаттю в переході Л. і. м. від візант. стилю до укр. варіантів стилів Ренесансу й бароко був визнач. рисувальник і гравер кін. 17 – поч. 18 ст. О. Тарасевич. Вихованець відомої гравер. майстерні родини Кіліані у м. Авґсбург (Німеччина), він деякий час працював над оформленням та ілюструванням книг у Вільно (нині Вільнюс), а у 1680-х рр. повернувся в Україну на запрошення гетьмана І. Мазепи та митрополита Київського Варлаама Ясинського. Постригшись у ченці під іменем Антоній, О. Тарасевич очолив Л. і. м., якою керував понад 30 р. З-за кордону він привіз взірц. матеріал у вигляді числен. альбомів, зокрема знамениту, популярну серед митців країн Зх. Європи, розкішно ілюстров. сотнями гравюр Біблію Піскатора. Саме в ці десятиліття Л. і. м. діяла як своєрідна АМ із ретел. вивченням рисунка, композиції, малярства, колориту, – комплексу предметів, необхід. для підвищення майстерності вихованців. У статусі вищої мист. школи Л. і. м. продовжувала діяти у 18–19 ст. Зразками для створення нових ікон, малюнків, гравюр були альбоми з колекції О. Тарасевича. До нашого часу дійшли навч. альбоми випускників Л. і. м. 18 ст., що були для нових учнів навч. посібниками (зберігаються у НБУВ). Визнач. очільниками Л. і. м. у 18 ст. були І. Максимович, Ф. Павловський, А. Галик, італієць Б. Фредеріче, Захарія Голубовський, ін. майстри і мист. педагоги. За їх управління Л. і. м. набула статусу і вигляду повноцін. вищої мист. школи з кількаріч. навчанням. Рисунок і малюнок, а також копіювання кращих зразків творів укр. та зх.-європ. митців стали головними у навч. процесі. Більшість учнів – юнаки з різних земель України, а також з-за кордону, переважно з балкан. країн, де при монастирях не було повноцін. ікономаляр. майстерень і належно підготовлених учителів. У Л. і. м. відновили навчання монум. (настін.) малярству. Саме учні Л. і. м. після вчиненої московитами пожежі в лаврі 1718 брали участь у поновленні розписів в Успен. соборі лаври (1724–31) і настін. малярства у стилі укр. бароко всередині й на зовн. стінах Троїц. надбрам. церкви (1734–44). У 2-й пол. 18 ст. у навч. програму Л. і. м. ввели реставрацію. Майже весь корпус учнів і вчителів (понад 40 митців) узяли участь у реставрації 1772–76 настін. малярства Успен. собору. У 19 ст. Л. і. м. зосередилася на ікономалярстві й портрет. живописі визнач. архієреїв, ін. реліг. діячів Київ. митрополії, ченців лаври. Від 1860 тривалий час Л. і. м. очолював відомий портретист, академік малярства О. Рокачевський. Л. і. м. проіснувала до 1926, коли із закриттям монастиря за комуно-більшов. тоталітар. влади утвор. Києво-Печер. істор.-культур. заповідник; навчання сакрал. малярству припинено. Вихованцем Л. і. м. в остан. період її існування був класик укр. живопису І. Їжакевич. Л. і. м. відновила діяльність 1988, цьому сприяв тодіш. митрополит Київський *Філарет* (Денисенко). 2000 на тер. колиш. Л. і. м. виникло ТОО «Лавр. майстерні ім. І. Їжакевича», учасники якого взяли участь у настін. монум. розписах відбудованого Успен. собору.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Жолтовський П. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні: Альбом-каталог. 1982;
2. Степовик Д. Історія української ікони 10–20 століть. 1996;
3. 2004;
4. 2008;
5. Його ж. Історія Києво-Печерської лаври. 2001 (усі – Київ).

Бібліографічний опис:

Лаврська ікономалярська майстерня / Д. В. Степовик // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-52817>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).